

Asia: VN/2401/2026

Ehdotus kansallisiksi mediakasvatuslinjauksiksi

1. Johdanto

Mahdolliset kommentit ja huomiot johdannosta:

Kansalaisopistojen liitto kiittää mahdollisuudesta lausua vuoden 2026 kansallisista mediakasvatuslinjauksista.

Linjaukset tarjoavat ajantasaisen ja tarvittavan pohjan mediakasvatuksen kehittämiseksi tilanteessa, jossa tekoälyn nopea yleistyminen, generatiivinen sisältö ja automaation uudet muodot muuttavat tiedon käyttöä, oppimista ja viestintää.

Kansalaisopistot kohtaavat nämä muutokset moninaisessa opiskelijakentässä, joka ulottuu diginatiiveista aikuisopiskelijoihin, ikäihmisiin ja maahanmuuttajataustaisiin oppijoihin. Tekoälylukutaidon ja tekoälyllä tuotetun sisällön arviointikykyyn merkitys näkyy jo erilaisissa opiskelijaryhmissä vaihtelevasta lähtötasosta huolimatta.

2. Mediakasvatuksen nykytila

Mahdolliset kommentit ja huomiot mediakasvatuksen nykytilasta:

Linjausten vahvuudet

Linjauksissa tunnistetaan selkeästi mediaympäristön nopea teknologinen murros ja tekoälyn kasvu. Kriittisen medialukutaidon vahvistaminen on keskeinen yhteiskunnallinen tehtävä kansalaisopistojen kurssitarjonnassa.

Linjaukset tarjoavat rakenteet, joiden avulla koulutuksen järjestäjät voivat suunnitella oppimispolkuja eri ikäisille ja eri tasolta aloittaville opiskelijoille. Ne kuvaavat kokonaisvaltaisesti osaamista, jota tekoälyn ymmärtäminen ja sen vastuullinen käyttö edellyttävät. Osaamiseen sisältyvät digitaalinen turvallisuus, tiedon luotettavuuden arviointi, vuorovaikutustaidot sekä luova ongelmanratkaisu.

3. Visio

Mahdolliset kommentit ja huomiot visiosta:

-

4. Tavoitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot tavoitteista:

Kansalaisopistojen rooli tekoäly- ja mediataitojen kehittäjänä

Kansalaisopistot muodostavat Suomen laajimman aikuisoppimisen verkoston ja tarjoavat merkittävän väylän tekoälyn liittyvän osaamisen kehittämiseen kansallisella tasolla. Tulevina vuosina tarvitaan yhä enemmän arkitekoälyn, digitaalisten palvelujen ja turvallisen tiedonkäytön taitoja. Tarvitaan myös oppimisympäristöjä, joissa voidaan harjoitella tekoälyn eettistä käyttöä ja vastata nopeasti paikallisiin mediakasvatustarpeisiin kuten disinformaation, tekoälyavusteisten huijausten ja digitaalisen syrjäytymisen ehkäisyyn. Monelle suomalaiselle kansalaisopisto on ainoa paikka, jossa tekoälyä voi oppia käytännönläheisesti ja turvallisesti.

5. Toimenpiteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimenpiteistä:

Huomioita linjausten toimeenpanosta

Tekoälyosaamisen vahvistaminen edellyttää riittäviä resursseja opettajien kouluttamiseen sekä uusien kurssien ja oppimateriaalien kehittämiseen. Tarvitaan kansallisia materiaaleja, malleja ja esimerkkejä, joita koulutuksen järjestäjät voivat hyödyntää myös yhteistyössä kirjastojen, oppilaitosten, kuntien digitalisaatiopalvelujen ja hyvinvointialueiden kanssa. Ohjausta tulee olla tarjolla monikanavaisesti.

On myös tärkeää huomioida, että tekijänoikeudet, tietoturva ja tekoälyn eettiset periaatteet ovat monelle aikuiselle uusia aiheita. Siksi ne edellyttävät riittävän selkeää, saavutettavaa opetusta.

6. Toimeenpano ja seuranta

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimeenpanosta ja seurannasta:

Ehdotuksia jatkokehittämiseen

Kansalaisopistojen liiton näkemyksen mukaan tekoälyn merkittävä vaikutus mediaympäristöön tulisi näkyä linjauksissa omana kokonaisuutenaan. Tähän sisältyvät muun muassa tekoälyn perusteet ja toimintalogiikka, tekoälyllä tuotetun sisällön tunnistaminen, kriittinen ja eettinen käyttö sekä tekoälyn vaikutus demokratiaan ja informaatiotulvaan.

Aikuisten tekoälylukutaidon vahvistaminen on keskeinen osa kansallista koulutustarjontaa. Suuri osa väestöstä tarvitsee tukea tekoälyn hyödyntämiseen arjessa, työelämässä ja vapaa-ajalla. Kansalaisopistoilla on merkittävä rooli valtakunnallisesti ja verkossa saavutettavana kouluttajana, ja tämän roolin toteutuminen edellyttää opettajien jatkokoulutusta. Tarvitaan myös yhteisesti kehitettäviä pelisääntöjä sille, miten tekoälyä ylipäätään käytetään opetuksessa ja sisällöntuotannossa.

Eryteisesti ikääntyneiden, maahanmuuttajien sekä perustaitoja vahvistavien opiskelijoiden tarpeet tulee huomioida tuottamalla selkokieleistä ja saavutettavaa tekoälymateriaalia. Alueelliset erot ovat suuria, ja paikallinen yhteistyö on tehokkain tapa varmistaa, että kaikki opiskelijat saavat tarvittavan tuen turvalliseen ja hyödylliseen tekoälyn käyttöön.

7. Liitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot liitteistä:

-

8. Yleiset kommentit linjausluonnoksesta

Yleiset kommentit kokonaisuudesta:

Kansalaisopistojen liitto pitää mediakasvatuslinjauksia erittäin tärkeinä ja ajankohtaisina. Tekoäly on lähivuosien merkittävin mediakasvatuksen muutosvoima, joten sen asema linjausten läpileikkaavana teemana on perusteltu.

Kansalaisopistojen laaja ja saavutettava verkosto tarjoaa väylän, jonka kautta tekoäly- ja mediataidot voivat tavoittaa kaikki ikä- ja väestöryhmät. Olemme yhteisellä asialla, koska opimme itsekin tästä teemasta koko ajan uutta.

9. Muita mahdollisia terveisiä valmistelijoille

Muita mahdollisia terveisiä:

-

Nuottanen Jaana
Kansalaisopistojen liitto KoL